

STRESZCZENIE

Michael Kowalczyk

IDEOLOGIA TURANIZMU WĘGIERSKIEGO GENEZA – ROZWÓJ – REZONANS POLITYCZNY

Problematyka etnogenezy Węgrów stanowiła inspirację dla ekspedycji badawczych oraz dyskusji pomiędzy zwolennikami przeciwstawnych teorii, które toczyły się już w XIX wieku. Narastające wśród Węgrów poczucie osamotnienia i zagrożenia „w morzu narodów” słowiańskich, germańskich i romańskich motywowało węgierskich badaczy do szukania krewnych. Na początku XX w. zaczęły powstawać organizacje turańskie, takie jak Towarzystwo Turańskie (1910). Działalność turanistów niekiedy cieszyła się przychylnością władz, jej reprezentanci decydowali się wspierać organizacje turańskie, co było widoczne zwłaszcza w kontekście obydwu wojen światowych. Po 1945 r. ruch turański nie mógł legalnie funkcjonować na Węgrzech, jednakże odrodził się ostatecznie w XXI w. Szczególnie ważnym wydarzeniem w tym kontekście jest festiwal Kurultáj, który ma stanowić powrót do pradawnych tradycji i przybliżyć znowu Węgrów do „świata turańskiego”. Historia się powtórzyła, wszak turanizmem zainteresowali się również węgierscy politycy. Wątki turańskie można dostrzec w polityce zagranicznej Węgier, a niektórzy turaniści mogą liczyć na finansowe wsparcie ze strony władz. Temu oczywiście sprzyja rządowa strategia „otwarcia na Wschód” (*Keleti Nyitás*).

Rozumienie turanizmu w niniejszej pracy odnosi się do ideologii. Określenie „turanizm” pochodzi od słowa *Turán*, pochodzącego prawdopodobnie z języka staroperskiego i oznaczającego pradawną krainę w Azji Środkowej, która była zamieszкана przez plemiona koczownicze. Ziemie te były ulokowane na północ od terytoriów współczesnego Iranu. Termin ten pojawił się na Węgrzech już pierwszej połowie XIX w., lecz nie był on powszechnie używany aż do początku XX w. W pracy zaproponowana jest własna definicja węgierskiego turanizmu: to ideologia zakładająca udowodnione pokrewieństwo Węgrów z ludami uważanymi za turańskie, postulująca zbliżenie Węgier do ludów uralo-ałtajskich (w szczególności turkijskich) na płaszczyźnie kulturalnej, a często również geopolitycznej czy gospodarczej.

Rozdział pierwszy omawia kluczowe pojęcia, takie jak „nacjonalizm” czy „naród”, co

jest konieczne dla jasności dalszych rozważań. Rozdział drugi dotyczy genezy i rozwoju turanizmu aż po okres „gulaszowego komunizmu” włącznie, przy czym szczególny nacisk został położony na okres międzywojenny. Rozdział trzeci dotyczy odtwórców idei turańskiej w XXI w., natomiast czwarty traktuje o turanizmie we współczesnej polityce węgierskiej. W pracy podejmowana jest próba odpowiedzi na następujące pytania badawcze: z czego wynikało pojawienie się turanizmu na Węgrzech i następnie akceptacja tej ideologii przez część elit politycznych w okresie międzywojennym? Jak ważną rolę odgrywają antyzachodnie resentymenty obecne wśród części Węgrów (w tym i elit węgierskich) i czy stanowią one istotny katalizator dla rozwoju turanizmu? Jaki jest wpływ turanizmu na ewoluowanie węgierskiej tożsamości narodowej w kontekście przynależności cywilizacyjnej? Jakie są powody odrodzenia się turanizmu na Węgrzech po 1989 r.? Czy turanizm jest motywem (nowym paradygmatem?) czy tylko narzędziem dla osiągania celów polityki zagranicznej Węgier? Hipoteza zakłada, że pojawienie się turanizmu na Węgrzech było konsekwencją wzrostu znaczenia kwestii narodowościowej oraz efektem poczucia osamotnienia i zagrożenia „w morzu narodów” słowiańskich, germańskich i romańskich, co w XIX w. motywowało węgierskich badaczy do szukania krewnych, następnie w XX w. poskutkowało narodzinami ruchu politycznego, którym zainteresowały się nawet elity państwowe.

Michael Havelcyclo